

DOLGOZÓK VÁROSA LETT A KÁVÉHÁZAK VÁROSÁBÓL

Nevezetes irodalmi tanyák a megszűnő kávéházak között

Budapestet valamikor úgy emlegették, mint a kávéházak városát. Joggal, mert szinte minden fontosabb utcasarkon nagy tükörablakos szórakozóhelyiség várta a vendégeket. Ha a kávéházak történetében bön-gészgetünk, megtudjuk azt is, hogy a Marseille-ben, 1671-ben létesített első kávéház után csakhamar a magyar fővárosban is megszületett az első „kávécarnok”, kávéátrakkal, kávémérésekkel pedig már a török hódoltság alatt megismerítették Pest-Buda közönségét.

Megieleenik az eszpresszó

A harmincas évek második felében, amikor az Olaszországban népszerű eszpresszók nálunk is kezdtek elszaporodni. Magyarországon valamivel több, mint kilencszáz kávéház, kávémérs és tejivó volt, s ennek körülbelül a felét a fővárosban tartották számon. Az eszpresszók komoly veszedelmet jelentettek a kávéházakra, elsősorban az olcsóságuknál fogva. Az eszpresszó-szaporulat a felszabadulás után is tartott, ebben az időben azonban már az átalakult élet is szerepet játszott a kávéházi ipar egyre erőteljesebben mutalkozó hanyatlásában.

A múlt század végén és a század első harmadában a kávéház elsősorban kényelmi célokat szolgált. A lüktető élet ritmusa elsodorta ezt a kényelmet. A munkahullám, amely elfogta az embereket, nem engedte meg, hogy órákon keresztül elterpeszkedjenek „a ezüsttükros kávéházban”, végigolvassák „a bel- és külföldi lapokat”, haboskávét mellett hosszú eszmecekéket folytassanak és vice-olimpiászokat rendezzenek. A kávéházak — kevés kivétellel — nehéz helyzetbe kerültek. Eleinte úgy próbálták meghosszabbítani életüket, hogy túlméretezett helyiségükből „lefaragtak” néhány üzlethelyiségre valót, akadt olyan, amelyik átalakult eszpresszóvá, lassan azonban egyre szaporodott azoknak a kávéházaknak száma, amelyek beszüntették üzemüket.

Megszűnő kávéházak

A hivatalos lap egyik legutóbb száma közölte, hogy a kereskedelemügyi miniszter több vendéglátóipari üzem felszámolását határozta el, s a felszámolással egyidejűleg a Pénzügyminisztérium Központot bízta meg. A megszűnő kávéházak nagy része a konjunktúrális idők alapításai közé tartozik, találunk azonban olyanokat is, amelyeknek érdekes és emlékeztető mulajuk van Budapest, sőt nem egy alkalommal a magyar szellemélet kialakulásában. A huszonöt megszűnő vendéglátóipari üzem közül talán három illet lehet kiemelni: a Központi-, az Opera- és a New York kávéházat.

egy másik most megszűnő kávéház, az Opera-kávéház kapcsán villan fel előttünk. A kávéháznak az Andrássy-útra eső külön részén, a legutóbb Opera-szalonnak nevezett helyiségben, volt valamikor a híres *Három Holló*-vendéglő. *Ady* legkedvesebb tanyája. Első tulajdonosa egy *Löffelmann* nevű púpos ember volt, ennek utóda: *Trenk* édesgette oda *Ady*t jófajta erdélyi borral, meg azzal, hogy a kis vendéglő egyik libbenő függönyvel ellátott szeparéját éjjelnappal a költő számára tartotta fenn. *Ady* hűséges barátja, éjszakáinak társa és kitűnő életrajzírója, *Révész Béla*, így ír a *Három Holló*-ról:

„A legnagyobb kéziratait írta meg itt *Ady Endre*. Elég ha annyit mondok, hogy a sorsát eldöntő „*Új Versek*” című könyvének legtöbb versét ebben a fülkében írta.”

A New York

A *New York* volt talán a leghiresebb pesti kávéház, mégis mostani megszűnése semmi meglepetést nem kelt. Haldoklása már évtizedek óta tart és minden kísérlet, amely meg akarta menteni, kudarcot valított. A milleneumi kor görögtüzes csillogásában született meg a freskókkal, stukkókkal, márványoszlopokkal, bársonnyal, aranyozott balkonokkal túl-

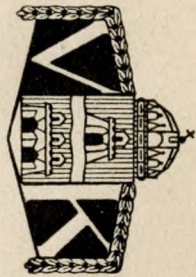
szűfolt behemót helyiség, amely a szecesszió szinte minden-minden jellegzetességét magában hordozta.

A megszűnő kávéház legjelentősebb korszakát az első világháborút megelőző években élte. Az akkor forrásban levő új magyar irodalom sok kitűnősége találta meg otthonát, munkahelyét a *New York* nevezetes „irodalmi karzatán”. *Karinthy* Frigyes, *Kosztolányi* Dezső, *Somlyó* Zoltán, *Szép* Ernő, *Bródy* Sándor, *Biró* Lajos, *Kabos* Ede szinte mindennapos vendégek voltak, de gyakran megjelent a nagy kritikus és író-nevelő *Osvát* Ernő is.

A *New York* karzatán irodalmi élet folyt, lenn a dohányzóterem oldalán pedig 1912-ben, s a következő években új valami volt kialakulóban: a magyar film- és mozi szakma. Ez volt a kávéház leghangosabb része. Itt bontogatta szárnyait az azóta világhírességgé emelkedett *Korda* Sándor és *Kertész* Mihály. *Korda* akkor ifjú hírlapíró volt, a kracjáros *Független Magyarország* riportere, *Kertész* pedig a Magyar Színház apró szerepeket játszó fiatal színésze.

...A kávéházakon legördült a redőny. A régi falak között munkahelyek létesülnek: irodák, üzletek, elosztóhelyek. A kávéházak városából dolgozók városa lett.

(p. l.)

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Forrás:

Szerző:

Cím:

Ady Endre
Dolgozók városa lett a kávéházak városából
Kis Újság 1940 máj 6.

v. filiz.)

(Oldal)

Székesfővárosi háziinyomda 1926 — 8891

Helyszám

Személy

Idő

Hely

Tár

1949

640,24

„A Central”

A Egyetem-utca elején levő *Central*-kávéházzal tulajdonképpen most a hivatalos közlések során derült ki hogy valódi neve — *Központi-kávéház*. Mindenki *Central*-nak nevezte. Ez a kávéház volt második (vagy talán első) otthona egyik legragyozóbb magyar újságírótehetségnek, a *Zuboly* álnév alatt író dr. *Bányai* Elemérnek, aki az első világháborúban esett el. Remek cikkeit mindig ebben a kávéházban írta. Ide járt *Ambrus* Zoltán, a finomtollú kritikus, *Cholnoky* László, a tragikus körülmények között elhunyt novellista, a szintén korán eltávozott *Török* Gyula, a magyar rövidpróza másik nagyszerű művelője, sokszor megjelent a *Cétral* falai között *Krudy* Gyula és itt olvasgatott délutánoként még a legutóbbi években is *Schöpplin* Aladár. A huszas évek közepén, amikor valami nézeteltérés történt a Japán-kávéházban, *József* Attila és barátai köre is a Belvárosi-kávéházat választotta egyidőre új találkozóhelyéül.

A Három Holló

Ady Endre is sokszor megfordult a *Centralban* — hiszen itt lakott szomszédságában, a Veres Pálné-utcában —, a költő alakja azonban